

Nr 43

Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser om riksbankens sedelutgivning, m. m.; given Stockholms slott den 3 mars 1972.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden, föreslå riksdagen att bifalla de förslag om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

G. E. STRÄNG

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att särskilda bestämmelser om undantag från riksbankslagens föreskrifter beträffande riksbankens sedelutgivningsrätt skall gälla även för tiden den 1 juli 1972—den 30 juni 1973. Därvid föreslås att maximibeloppet för sedelutgivningsrätten höjs från 14,2 till 14,8 miljarder kr.

Vidare föreslås att riksbanken under samma tid får fortsatt befrielse från skyldigheten att vid anfordran inlösa bankens sedlar med guld.

Förslag till

Lag med särskilda bestämmelser om riksbankens sedelutgivning¹

Härigenom förordnas, att under tiden den 1 juli 1972—den 30 juni 1973 följande särskilda bestämmelser skall gälla i stället för bestämmelserna i 9 § och 11 § första stycket lagen (1934: 437) för Sveriges riksbank.

1 § Riksbanken får utge sedlar till ett belopp av högst fjorton miljarder åttahundra miljoner kronor.

2 § Under tid då riksdagen ej håller session får Konungen på framställning av fullmäktige i riksbanken och efter hörande av fullmäktige i riksgäldskontoret medge riksbanken att utge sedlar till ett belopp av ytterligare högst sjuhundra miljoner kronor, om det är nödvändigt med hänsyn till utomordentliga omständigheter. Blir sådant medgivande icke godkänt av riksdagen inom tjugö dagar från början av nästa session, upphör medgivandet att gälla vid utgången av nämnda tid.

3 § Som riksbankens metalliska kassa räknas allt guldmynt och omyntat guld som tillhör riksbanken.

¹ Senaste lag i ämnet 1971: 148.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 3 mars 1972.

Närvarande: Statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena WICKMAN, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, NILSSON, LUNDKVIST, ODHNOFF, MOBERG, BENGTTSSON, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, CARLSSON, FELDT.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Sträng, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om *särskilda bestämmelser om riksbankens sedelutgivning, m. m.* och anför.

Riksbankens rätt att ge ut sedlar grundas på 72 § regeringsformen. Enligt detta lagrum har riksbanken även skyldighet att vid anfordran lösa in utgivna sedlar med guld efter deras lydelse, om inte Kungl. Maj:t och riksdagen i viss ordning medger undantag. Närmare föreskrifter om sedelutgivningen finns i 9—11 §§ lagen (1934: 437) för Sveriges riksbank (riksbankslagen), som innehåller regler om sedeltak, sedeltäckning och riksbankens metalliska kassa. Riksbankslagens bestämmelser i dessa hänseenden har emellertid inte tillämpats sedan år 1940. En redogörelse för författningar i dessa ämnen, utfärdade år 1939 och senare, har lämnats i prop. 1966: 44 s. 4. Enligt lagen (1971: 148) med särskilda bestämmelser om riksbankens sedelutgivning (ändrad 1971: 1073) gäller under tiden den 1 juli 1971—den 30 juni 1972 i stället för 9 § och 11 § första stycket riksbankslagen att riksbanken får ge ut sedlar till ett maximibelopp av 14,2 miljarder kr. Därutöver får Kungl. Maj:t under tid, när riksdagen inte håller session, på framställning av riksbanksfullmäktige och efter hörande av fullmäktige i riksgäldskontoret medge riksbanken att ge ut sedlar till ett belopp av ytterligare högst 700 milj. kr., om det är nödvändigt med hänsyn till utomordentliga omständigheter. Medgivandet upphör att gälla, om riksdagen inte godkänner det inom 20 dagar från början av nästa riksdags-session. Som riksbankens metalliska kassa räknas allt guldmynt och omyntat guld som tillhör riksbanken.

Genom kungörelsen (1971: 149) om befrielse för riksbanken under viss tid från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld

har Kungl. Maj:t med stöd av riksdagens medgivande befriat riksbanken från denna skyldighet för tiden den 1 juli 1971—den 30 juni 1972. Banken har dock rätt att dessförinnan åter uppta inlösningsen av bankens sedlar, om förhållandena ger anledning till detta.

Angående utredningar om riksbankens sedelutgivningsrätt samt bankoutskottets utlåtanden med anledning av den provisoriska lagstiftningen hänvisas till prop. 1965: 72 s. 6. Vidare kan nämnas att riksdagens finansutskott behandlat frågan om den provisoriska lagstiftningen senast i FiU 1971: 48.

I skrivelse den 27 januari 1972 har *fullmäktige i riksbanken* hemställt, att gällande lagstiftning med särskilda bestämmelser om riksbankens sedelutgivningsrätt ges förlängd giltighet till utgången av juni 1973 och att maximibeloppet för sedelutgivningsrätten i samband därmed höjs till 14,8 miljarder kr. Härjämte har fullmäktige begärt, att riksbanken för tiden den 1 juli 1972—den 30 juni 1973 fritas från skyldigheten att inlösa sina sedlar med guld efter deras lydelse, dock med rätt för riksbanken att före utgången av denna tid återuppta inlösningsen av bankens sedlar, om förhållandena ger anledning till detta.

I skrivelsen har fullmäktige vidare anført. Det sedan år 1948 tillämpade systemet med maximering av sedelutgivningsrätten bör behållas även under nästa budgetår. Högsta utelöpande sedelmängd under ett kalenderår redovisas undantagslöst vid den rapportdag som ligger närmast före julhelgen. Under de senaste tjugo åren har sedelomloppet vid denna rapportdag ökat med följande procenttal i förhållande till nästföregående år.

1952	13,2	1962	8,3
1953	5,5	1963	7,7
1954	5,5	1964	5,3
1955	4,8	1965	4,0
1956	6,6	1966	6,1
1957	4,4	1967	7,2
1958	3,4	1968	9,3
1959	3,3	1969	2,2
1960	4,9	1970	2,4
1961	4,2	1971	12,1

Den genomsnittliga ökningen av sedelmängden under den senaste 20-årsperioden ligger vid omkring 6 %, medan sedeltaket höjts med i genomsnitt 680 milj. kr. varje år sedan år 1962. Om man närmare söker analysera orsakerna till de varierande ökningssiffrorna, är det givet att dessa påverkas inte bara av den allmänna ekonomiska utvecklingen utan i hög grad även av andra förhållanden som ökande eller minskande användning av checkar. Fullmäktige anser det sålunda uppenbart att förra årets höga ökningssiffra sammanhänger med den

slopade bankgarantin för checkar. Även kalendariska förhållanden m. m. inverkar (många helgdagar i följd vid jul betyder ett ökat sedelomlopp). Härtill kommer den inverkan som kan föranledas av ändringar i den indirekta beskattningen. Med hänsyn till anmärkta förhållanden finner fullmäktige det svårt att göra prognoser och dra slutsatser för sedelomloppets del. För den begränsade tid som det nu tillämpade systemet kan väntas bestå förefaller det naturligare att i stället utgå från den långsiktiga trenden och schablonartat höja sedelutgivningsrätten med belopp som kan antas svara mot denna och som kan förbli oförändrat under flera år, även om därigenom marginalen outnyttjad sedelutgivningsrätt blir ibland större och ibland mindre. Från denna utgångspunkt förefaller det rimligt att sedeltaket nu höjs med 600 milj. kr., vilket ökningsbelopp alltså förutsätts skola hållas oförändrat vid de närmaste årens höjningar av sedelutgivningsrätten.

Efter remiss har yttrande över riksbanksfullmäktiges framställning avgetts av *fullmäktige i riksgäldskontoret*, som inte haft något att erinra mot bifall till förslaget.

Departementschefen

I fråga om riksbankens rätt att ge ut sedlar gäller f. n. — i stället för riksbankslagens motsvarande bestämmelser — lagen (1971: 148) med särskilda bestämmelser om riksbankens sedelutgivning (ändrad 1971: 1073). Dessa bestämmelser innebär bl. a. att riksbanken får ge ut sedlar till ett belopp av högst 14,2 miljarder kr. 1971 års lag, som gäller till utgången av juni 1972, har liksom den föregående lagstiftningen på området tillkommit som ett provisorium.

Riksbanksfullmäktige har hemställt om förlängning av den provisoriska lagstiftningen under ytterligare ett år. Riksgäldsfullmäktige har inte haft något att erinra mot förslaget. Även jag biträder detta.

Samtidigt har riksbanksfullmäktige föreslagit en höjning av maximibeloppet för sedelutgivningen från nuvarande 14,2 miljarder kr. till 14,8 miljarder kr. Enligt uppgift från riksbanken utgjorde beloppet utelöpande sedlar vid utgången av år 1971 12 703 milj. kr. Det högsta beloppet under nämnda år redovisades per den 23 december och utgjorde 13 187 milj. kr.

Riksbanksfullmäktige anser att man i fråga om maximibeloppet för sedelutgivningen bör utgå från den långsiktiga trenden beträffande sedelomloppet och schablonartat höja sedelutgivningsrätten med belopp som kan antas svara mot denna trend. Fullmäktige anser det rimligt att sedeltaket nu höjs med 600 milj. kr. Jag har ingen erinran mot förslaget och förordar att bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning under tiden den 1 juli 1972—den 30 juni 1973 meddelas genom särskild lag i överensstämmelse med 1971 års lag i ämnet men med den

jämkningsen att maximibeloppet för sedelutgivningen höjs till 14,8 miljarder kr.

Vad slutligen angår riksbankens skyldighet att vid anfordran lösa in utgivna sedlar med guld efter deras lydelse biträder jag riksbanksfullmäktiges förslag om befrielse från denna skyldighet för tiden den 1 juli 1972—30 juni 1973. Banken bör dock liksom nu ha rätt att åter uppta inlösningen av bankens sedlar före utgången av denna tid, om förhållandena skulle ge anledning till detta.

Under återopande av det anförda hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

dels antaga inom finansdepartementet upprättat förslag till lag med särskilda bestämmelser om riksbankens sedelutgivning,

dels medge, att riksbanken för tiden den 1 juli 1972—den 30 juni 1973 fritas från skyldigheten att vid anfordran inlösa av banken utgivna sedlar med guld efter deras lydelse, dock med rätt för riksbanken att före utgången av denna tid åter uppta inlösningen av bankens sedlar, om förhållandena ger anledning till detta.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Britta Gyllensten